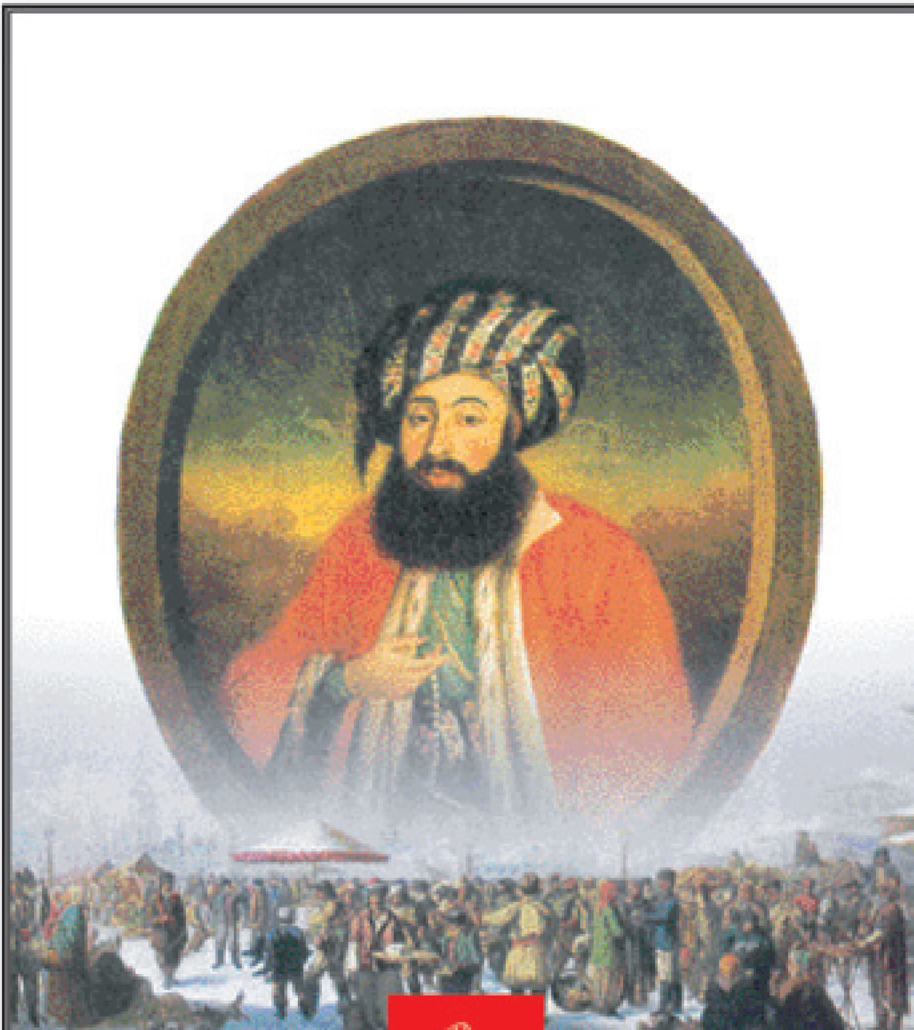
biblioteca școlarului

ANTON PANN

POVESTEA VORBII

Litera Internațional

biblioteca școlarului

Anton
PANN

POVESTEA VORBII

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

[...] În timp ce Eminescu şi Caragiale sunt astfel de creatori de vers şi de proză românească încât prestigiul lor constituie unul din titlurile intangibile ale culturii noastre, Anton Pann, atât prin natura talentului său, prin destinul operei lui cât şi prin cele câteva umbre misterioase ale biografiei lui se situează de la început într-o zonă nu tocmai centrală, la oarecare distanţă de pritaneul marilor clasici. [...]

Anton Pann este înainte de toate un scriitor, mai mult, un artist şi despre darurile lui de meşteşugar al verbului şi versului românesc cată să vorbim, cel puţin în măsura în care a fost cinstită, şi cu bună dreptate, latura utilitaristă a scrisului său, imensele servicii pe care întinsa circulaţie a tipăriturilor lui le-a adus culturii româneşti. [...]

Anton Pann este, în configuraţia literaturii noastre, unul din cazurile ei singulare. El este şi unul din miracolele literaturii noastre, dacă luăm în seamă tainele biografiei lui [...].

Cine vrea să se convingă de originalitatea lui Anton Pann în materie paremiologică să compare într-un sector oarecare proverbele din Povestea vorbii *cu corespondentele lor nude din marea colecţie, atât de preţioasă sub atâtea alte aspecte, a lui Iordache Golescu. [...]*

Talentul lui Anton Pann a fructificat şi sporit nu numai cultura obştească în proporţiile ce se cunosc, dar a şi primenit apele izvoarelor noastre lirice. Scriitor popular şi poet în înalta accepţie a cuvântului, locul lui Anton Pann este, aşa cum i l-a fixat Eminescu încă din 1870, printre marii clasici ai literaturii noastre [...].

Depozitar al tezaurului popular, cum îl socotea Vasile Alecsandri, şi clasic dintre cei năzdrăvani, prin proteismul întrupărilor sale de la cea mai telurică şi până la cele sublime, cum îl socotea Eminescu — Omir al poporului său, într-un fel — aşa va rămâne de-a pururi în fastele literaturii noastre, Anton Pann.

PERPESSICIUS, La centenarul lui Anton Pann*, în vol. Perpessicius,* Menţiuni de istoriografie literară şi folclor *(1948–1956), Editura de Stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1957, p. 444, 445–446, 466, 476, 477.*

Vechea istoriografie care făcea mare caz de apartenenţa folclorică a materialului din Povestea vorbii *ignora de fapt esenţialul: aportul direct al scriitorului. Căci din punctul de vedere al artei literare ceea ce interesează în primul rând nu e identitatea motivului, ci unicitatea expresiei. De altfel, în afară de ceea ce Pann a împrumutat, mărginindu-se doar să cizeleze, şi în afară de marele număr de piese pe care le-a făurit el însuşi, care sunt atât de pătrunse de spirit popular încât concurează în mod convingător folclorul, trebuie să ţinem seama că* Povestea vorbii *sau* O şezătoare la ţară *nu reprezintă folclor pus cap la cap, ci cărţi construite cu meşteşug, în care se exprimă energia unei personalităţi, o anume viziune despre lume, o forţă expresivă de o savoare specifică.*

În Povestea vorbii *şi* O şezătoare la ţară *ceea ce învederează aproape fiecare pagină, fiecare rând este o mare măiestrie — rod al unui talent puternic, deşi frust, neşlefuit, al unei remarcabile capacităţi de a manevra instrumentul lingvistic.*

Izbitoare e din capul locului modalitatea structurării materialului. Povestea vorbii *nu e o compilaţie seacă de parimii. Proverbele sunt clasate pe capitole:* Despre cusururi sau urâciuni, Despre minciuni şi flecării, Despre năravuri rele *etc. Înăuntrul capitolelor proverbele se succed după principiul sinonimiei, iar sensul fiecărui grup de proverbe e tălmăcit de câte o povestire. În felul acesta cartea n-are nimic din uscăciunea unei lucrări didactice, e sprintenă şi îmbietoare, o adevărată „poveste" a vorbei.*

O şezătoare la ţară *— care din păcate a rămas neterminată — grupează un bogat material folcloric, alcătuit din strigături, ghicitori, snoave, istorioare, în cadrul unei şezători de sat, la care din întâmplare asistă eroul povestirii. Expunerea se săvârşeşte pe două planuri,ca în* Hanu Ancuţei *a lui Sadoveanu: pe de o parte e evocată petrecerea veselă a ţăranilor adunaţi în jurul focului; pe de alta sunt recreate istoriile şi vorbele lor de duh. Construcţia e slobodă, pretextul care unifică materialul bine găsit, atmosfera cuceritoare: realitatea se întreţese cu fabula, zămislindu-se acea stare de farmec inefabil caracteristică povestirilor orientale.*

Pe de o parte snoavele şi istorioarele; pe de alta, proverbele, laolaltă grupate şi constituind osatura Povestii vorbii *şi* Şezătoarei la ţară *— iată cele două aspecte majore ale talentului scriitorului, genurile cultivate de el cu predilecţie, acelea în care arta sa literară a înflorit în cele mai rotunde şi mai memorabile izbutiri ale ei.*

Anton Pann e un excelent povestitor, crescut la şcoala imaginaţiei fabuloase şi a înţelepciunii Orientului, dar evoluat prin asimilarea experienţei literare mai noi, de tip folcloric sau cvasifolcloric, în direcţia încadrării realiste a naraţiei şi a adâncirii ei pe linie psihologică şi caracterologică. Raţiunea adâncă a oricărei povestiri e scoaterea unei moralităţi. Dacă însă scopul iniţial constă în transmiterea unei învăţături, pe drum autorul găseşte atâta plăcere şi ştie să pună atâta culoare în depănarea întâmplărilor şi în zugrăvirea năravurilor umane, încât istorioarele sale devin, ca la Boccaccio sau Cervantes, nişte opere literare de sine stătătoare, oglindind viaţa reală în cele mai diverse înfăţişări.

Vechile mituri, legende şi pilde capătă sub condeiul lui o vibraţie proaspătă; sună atât de firesc, sunt atât de împlântate în lumea românească, au un timbru atât de autentic, încât suntem pur şi simplu surprinşi să constatăm că ţesătura epică îşi află paralelismul pe toate meridianele lumii. [...]

Anton Pann a fost în sfârşit smuls acelei periferii literare în care îl închisese trecutul obtuz, insensibil la creaţiile străbătute de veridicitatea vieţii poporului. Poetul mahalalei nu mai face parte din mahalaua poeziei. Astăzi vedem bine că el aparţine fondului de aur al literaturii naţionale, înscriindu-se ca demn părtaş în acea familie spirituală plină de robusteţe şi cordialitate, de veselie şi exuberanţă vitală care cuprinde pe Negruzzi din Negru pe alb *şi* Au mai păţit-o şi alţii*, pe Alecsandri din* Doine*, pe incomparabilul Creangă, pe Caragiale din* Kir-Ianulea *şi* Hanul lui Mânjoală*, pe Sadoveanu din* Hanu Ancuţei*...*

În geografia noastră literară, bogată în aspecte felurite, Anton Pann deţine un loc al lui, specific. Este într-o regiune din care lipsesc reliefuri proeminente, unde trăiesc oameni de rând, ce-şi câştigă pâinea cu sudoarea frunţii şi privesc viaţa ca un dar ce nu trebuie irosit; nici nu o consideră ca o vale a lacrimilor, nici ca un teren al ambiţiilor vane şi poftelor dezlănţuite; ei au durat, prin truda lor onestă, prin cântecele lor de petrecere sau de jale, prin vorbele şi pildele înţelepte ce şi le-au trecut din generaţie în generaţie, acea mare operă colectivă, căreia, pe altă treaptă a istoriei, într-o lume liberă şi drept orânduită, noi îi suntem urmaşi. Când ne apropiem de Anton Pann şi îndepărtăm aluviunile străine şi pulberea ce-i întunecă ici şi colo opera, încercăm un sentiment de mulţumire: ne întâmpină seducătoare verva unui spirit scânteietor, o artă clară, viguroasă, fără zorzoane. Şi din felul în care ne regăsim şi ne

delectăm, simţim că e şi ea una din aromele acestui pământ, una din plăsmuirile în care s-a încorporat geniul poporului nostru.

Paul CORNEA, Prefaţă*, în vol. Anton Pann,* Opere, 1*, Colecţia „Scriitori români“, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1963.*

[...] Numărul paremiilor, al snoavelor şi fabulelor, al cuvintelor şi deci al noţiunilor, al trăsăturilor de moravuri şi de caracter, pe care Anton Pann le-a reţinut, este atât de mare încât în comparaţie cu el toţi scriitorii vremii par mai degrabă la un început de drum. Întreaga cultură transmisă prin oralitatea populară a fost însuşită de Anton Pann. Şi această cultură este atât de vastă, iar el o produce cu un debit atât de neistovit în construcţii obţinute prin acumulări atât de uriaşe încât pentru a găsi un alt scriitor pe măsura lui trebuie să-l căutăm printre vechii povestitori ai Renaşterii, un Boccaccio, un Rabelais, un Cervantes, scriitori care au reprodus în sinteze personale întreaga cultură populară a neamului din care făceau parte, sporită cu aluviunile depuse de înţelepciunea şi fantezia altor multe neamuri, unele foarte îndepărtate şi foarte vechi. [...]

Este o împrejurare cu totul remarcabilă faptul că una din cele mai bune limbi româneşti ale secolului al XIX-lea, limba lui Anton Pann, s-a format în afară de graniţele ţării străbune. Populaţia creştină a Peninsulei Balcanice, adică oamenii aparţinând claselor exploatate, trăia în groaza Semilunii. [...] Doi fraţi de-ai lui Pann cad în bătăliile din jurul Brăilei. Tomaida cu unicul ei fiu rămas în viaţă află adăpost la Chişinău. Anton găseşte aici un oraş mare, cu grădini întinse. Bisericile strălucesc cu clopotniţele lor aurite. Dinăuntru se aud cântări măreţe. Coruri pe mai multe voci şi preoţi înveşmântaţi în odăjdii fastuoase intonează axioane şi irmoase, tropare şi condace, cum nu se puteau auzi într-o mică biserică de sat. Anton este primit în corul bisericii catedrale. Este rânduit printre soprani. Are o voce limpede şi plăcută, pe care vârsta n-o va altera. Aici va pune el baza învăţăturii sale muzicale cu care se va mândri mai târziu şi-i va da un loc printre reformatorii muzicii bisericeşti în principate. Nu rămâne totuşi mult la Chişinău. După 1810 apare în Bucureşti. [...]

Anton Pann face parte din verigile marelui lanţ. Îl citim deci nu numai cu plăcere, dar, atunci când înţelegem lucrurile mai bine, şi cu emoţia de a stabili prin el contactul cu fantezia unică şi eternă a omenirii.

S-a spus uneori că Anton Pann este un folclorist. Nu încape îndoială că transcrierile sale au fost dintre cele mai întinse şi scrierile compuse de el

alcătuiesc un izvor folcloric de cea mai mare însemnătate. Mai ales în materia proverbelor nimeni înainte de Zane, care de altfel l-a folosit din plin, n-a dat o colecţie mai bogată a maximelor populare. Un folclorist este totuşi un om de ştiinţă şi meritul său constă în întinderea investigaţiilor şi în exactitatea transcrierilor sale. Nu aceasta din urmă a fost însă preocuparea lui Anton Pann. Scriitorul nostru dispune cu libertate de materia populară. Nu pregetă să-i schimbe forma, dacă prin accentuarea contrastelor sau prin versificare poate să obţină un relief mai puternic al zicerii. Interesul culegerilor lui Pann, mai cu seamă în Povestea vorbii, *stă apoi în faptul că autorul surprinde apropierea dintre diferitele proverbe, auzite în împrejurările cele mai deosebite, şi le grupează după afinităţile lor, în capitolele unui adevărat tratat de morală practică [...].*

Dar este revelator faptul că scriitorul român care aminteşte în mod atât de surprinzător pe acei ai Renaşterii prin plăcerea lui de a povesti, prin adâncul lui contact cu întreaga fantezie a poporului, îi aminteşte şi prin tendinţa moralizatoare, inspirată de înţelepciunea vechimii. Trebuie să ţinem neapărat seamă de această trăsătură pentru a înţelege figura literară a lui Anton Pann. Folclorist? Desigur, până la un punct, dacă ne putem lipsi de rigoarea metodei ştiinţifice. Poet liric? Da, dar fără o conştiinţă lirică superioară în Spitalul amorului, *unde scriitorul sacrifică adesea pe altarul trivialului cântec de lume al epocii. Povestitor? În cea mai mare măsură. Unul din cei mai buni ai secolului al XIX-lea prin mulţimea şi ingeniozitatea episoadelor, prin ştiinţa gradaţiilor şi a rezolvărilor. Dar povestitorul a stat totdeauna în serviciul moralistului. Ceea ce a urmărit Anton Pann în toate scrierile sale de seamă a fost să transmită o învăţătură, o maximă de viaţă, o îndrumare pentru buna întocmire a unei existenţe omeneşti. Făcând aşa, continua linia filosofilor populari ai antichităţii, rămaşi multă vreme ca un tip viu în Orient, în întinsa arie a Bizanţului, şi care mai produce încă în veacul al XIX-lea românesc, alături de el, de Pann, figura până la un punct asemănătoare a unui Cilibi Moise, poate ultimul descendent al înţelepţilor rătăcitori profesând în târguri şi pe străzi ca cinicul Diogene altădată. Atât de puternică este însuşirea de moralist a lui Pann încât toate snoavele lui nu sunt debitate decât cu intenţia de a ilustra o maximă notată de el mai înainte sau rezultând din ea, ca tâlcul ei mai adânc. Făcând însă aşa, ce podoabă a cuminţeniei se desprinde din ea şi cât adevăr cuprind tablourile lumii prin care scriitorul a trecut?*

Morala lui Pann este a unui om din Orient care a cunoscut timp de veacuri opresiunea şi a învăţat să fie prudent, rezervat, răbdător,

înţelegător al suferinţei străine şi gata să-l ajute şi s-o uşureze. Este, desigur, aceea a unui om credincios. [...]

Etica lui Pann rezumă şi reuneşte toate aceste însuşiri cărora le adaugă umorul care nu dă greş niciodată: cealaltă virtute cu care omul vremii se putea mântui. Umorul te face să depăşeşti un moment greu, mângâie o amărăciune şi reface curajul şi încrederea lui în viaţă. Aşa s-a format, din această frământare a vremurilor, arta de moralist şi de umorist a lui Anton Pann.

Nenumărate au fost roadele acestei arte în Povestea vorbii*, în* Nastratin Hogea. *[...]*

O sezătoare la ţară *ca şi* Povestea vorbii *ocupă în literatura română locul pe care-l deţin* Decameronul*,* Till Ulenspiegel *sau* Simplicius Simplicisimus *în literaturile Apusului, şi merită să i se recunoască, acemenea acestora titlurile de universalitate pe care le merită prin atâtea însuşiri eminente. Valoarea operelor lui Anton Pann a fost rareori precizată şi limpede pusă în lumină. Critica şi istoria literară trebuie să-şi plătească încă datoria lor faţă de Anton Pann.*

Nu spunem că dacă Anton Pann va ajunge să fie cunoscut şi preţuit de oamenii altor ţări nimeni nu-l va înţelege totuşi mai bine ca noi. [...] Multe s-au schimbat în ţara noastră într-o sută de ani, dar uneori regăseşti în firea oamenilor, în vorba, în umorul lor ceva care ni-l aminteşte. A fost un om din mulţime şi a întrupat acele virtuţi ale ei care l-au făcut să treacă biruitor prin vitregiile apăsărilor trecute. A avut multă minte, fineţe şi har. Popoarele durează şi cresc prin astfel de însuşiri. Ne putem mândri gândindu-ne că a fost înaintaşul nostru.

Tudor VIANU, în vol. Tudor Vianu, Scriitori români*, Colecţia „B.P.T.“, Editura Minerva, Bucureşti, 1970. p. 2–4, 14, 16–17, 20–21, 29–30.*

[...] Pann, fără a avea conştiinţa geniului său, „poezeşte“ şi „româneşte“ imensul tezaur paremiologic peninsular(rural şi urban), structurându-l în celebra Culegere de proverburi sau Povestea vorbii *(1847), precum şi în nu mai puţin cunoscutele* Fabule şi istorioare *(1839, 1841),* O şezătoare la ţară sau Povestea lui Moş Albu *(1851-1852) ş. a. Aflat la temelia balcanismului literar românesc, [...] Pann este un adevărat Esop al literaturii noastre, chintesenţiind înţelepciunea milenarei umanităţi răsăritene.*

Încontestabil prin obârşie, balcanismul ce tipărea un Dialog în trei limbi *(1848) este definibil şi ca un punct de confluenţă istorică, anume*

trecerea de la secolul al XVIII-lea la secolul al XIX-lea. Întâlnirea Orientului anacronic cu Occidentul civilizator în nişte mixturi realizate, la altă amplitudine, şi de gândirea enciclopedică a lui Cantemir în multe direcţii prefiguratoare, este caracteristică versului antonpannesc. Coabilitatea rebuturilor fanariote cu noul climat ideologic duce la o tendinţă de nivelare a mentalităţii acelui timp. De altminteri, pornind de la slavo-bizantinismul pareneticii lui Neagoe Basarab şi trecând prin etapa greco-bizantino-slavă, de relativ echilibru, mai exact spus, de făţişă înfruntare a lui Cantemir, influenţa greacă ajunge, la apogeu — din raţiuni politice în primul rând — tocmai pe vremea lui Pann, coexistând cu idealurile paşoptiste. Situaţia aceasta paradoxală este expresia internă a „chestiunii orientale“, ce viza eliberarea sud-estului european de sub Semilună şi care ajunsese în sfârşit la o fază înaintată, contracarată însă de problema mai nouă, a „echilibrului european“. Contribuind la instituţionalizarea culturii, Pann este un adevărat iluminist, în ciuda conformismului său mic-burghez, a unei tipice „concepţii a supravieţuirii“. Dotat cu vocaţia sud-dunăreană a epicului, mai exact cu aceea a alegoricului centrat pe „tâlcul“ moralizator, atât de răspândit în apologurile orientale, Pann surprinde trăsături morale şi îngroaşă cu bună ştiinţă, provocând râsul aproape rabelaisian. Hohotul este punctat cu ironia ce pregăteşte morala sau o justifică în cele mai multe din „istorioarele“ legate între ele prin tehnica încadrării, regăsibilă în Halima, dar trecută printr-o autohtonă şcoală boccacciană. Dimensiunea prezentului se adaugă firesc, vidând Orientul de nota fabulosului cultivat în speţă de către firile romantice şi exemplificând, în acelaşi timp, realismul cântăreţului aventurier. Pann înoată în realitatea palpabilă, materială. Animalele, păsările, oamenii mărunţi, împăraţii certifică — în comportament şi întâmplare — străvechi precepte morale. [...]

Ca şi Ion Creangă, dar cu mai impură artă, Pann este un anonim. Continuând şcoala filosofilor populari antici, traducătorul şi autorul lui Archirie şi Anadan *lasă un inestimabil „tratat de morală practică“ (Tudor Vianu). Dar, în timp ce Diogene şi Epictet apar în perioadele de amurg ale antichităţii, filosoful nostru — „nici prea econom, nici prea galanton“ — punctează finalul evului de mijloc românesc, prea puţin glorios, ce echivalează de fapt cu răsăritul altei epoci, ce acordase deja lira lui Cârlova sau Alexandrescu. O dată cu cristalizarea vieţii noastre urbane, condeiul psaltului „ce la scris mereu şedea“ reconstruieşte cu patima îndrăgostitului podoaba, îndelung şlefuită prin folosinţă seculară,*

a spiritualităţii răsăritene. Necunoscând nici melancolia, nici cizelura frazei lui Mateiu Cărăgiale, dar, întâlnindu-se pe linia unui realism nativ cu I. L. Caragiale (ce va servi o lecţie de genealogie orgoliosului său fiu), Pann anunţă, ca un veritabil „homo duplex“, specific ariei balcanice, dimensiunea tragică a „Greciei stătătoare“ din Isarlâkul *lui Ion Barbu.*

Mircea MUTHU, Anton Pann*, în vol. colectiv* Scriitori români*, Seria* „Mic dicţionar“*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 346–347, 349.*

Anton Pann [...] era din tagma psalţilor, pricepuţi în „ifose“şi „aghioase“, în „tereremuri“ şi „neneale“ sub semnul vestitului Cucuzel dela Durazzo. O mare parte din cărţile lui sunt opere de specialitate: Axion*,* Cântări liturgice, Noul docsastar, Basul teoretic şi practic, Kalofonicul *etc. S-a ocupat însă, fiind şi tipograf, cu prelucrarea de opere de colportaj:* Cântări de stea*,* Inţeleptul Archir cu nepotul său Anadan*,* Năsdrăvăniile lui Nastratin Hogea, Istoria lui Bertoldin, Noul Erotocrit *şi altele. Cu pretenţii de poet liric, Pann şi-a adunat poeziile în* Spitalul Amorului sau Cântătorul dorului*, amestecându-le cu producţii străine. Aceste cântece de lume sunt vulgare şi lamentoase: „Hotărât sunt or să mor, / Or ca să te am amor / Că din ceas ce te-am zidit / Minţile mi s-a smintit...“*

Povestea vorbii *e o falsă culegere folcloristică, întrucât Pann nu respectă autenticul ţărănesc, ci împestriţează graiul popular cu cel cult, obţinând adesea un efect cromatic uluitor. Limbuţia, darul său de a versifica, nu fără a căuta greutăţile, sunt extraordinare: „Eu nu îţi zic alta decât să ştii cum că /După cum eşti mare şi vrednic de muncă, / Când te tocmeşti cere să-ţi dea plată bună“.*

Un prim ton umoristic vine din uşurinţa cu totul mecanică cu o repeziciune aforistică de natura bufonadei: „Sarea când e umedoasă arată ploaie sau nor, / Iar când este uscăcioasă va fi timp dogoritor. / Când nu arde focul bine şi luminarea frumos / Să fiţi siguri că ne vine de undeva un nor gros“.

Orice copil ar râde azi cu hohote citind în Hristoitie *sfaturi ce presupun o stare de animalitate superlativă: „Când vei fi la adunare / Sau vorbeşti cu oarecare, / Te păzeşte foarte tare, /Că nu din vreo rea dedare, / Să-ţi fie mâinile ajunse / Spre părţile cele-ascunse./ Au să te scarpini cu ele / Spre locurile acele, / Că e lucru de ruşine / Şi a fi nu se cuvine“.*

Cumulul de elemente constituie procedeul pictural, ca în „Istoria poamelor“, răsturnare masivă de fructe într-o natură moartă [...].

Pann făcea „metafore“, antropomorfozând, cum e cazul în portretul cepei [...].

Metoda fundamentală este aglomerarea de sentinţe, grămădirea aproape monstruoasă de aforisme pe o idee iniţială şi printr-o asociaţie foarte largă, alinierea lor după un program ritmic, totdeauna cu efect burlesc [...].

Arta e clasică, îndreptată spre observaţia morală, de altfel cu mari îndemnuri tehnice (rime interioare, armonizare a colorilor ţipătoare). O galerie de „caractere“ este alcătuită numai dintr-o combinaţie obiectivă de proverbe şi zicători, pline de nuanţe invizibile, de o truculenţă genială. Iar tipul sintetic al indolentului [...].

Pann are meşteşugul mişcării fine, al amestecului savuros de mirosuri lingvistice tari. Portretul feciorului de împărat, fiu de ţigancă, poate servi ca specimen [...].

Toate maşinăriile comediei sunt folosite, bineînţeles, cu materie aforistică, monologul, dialogul cu replici simetrice, jocurile de a parte*, micile bufonerii de limbaj sau de mimică,* Povestea vorbei *fiind o comedie a cuvintelor pure şi o comedie umană, făcută din observaţii impersonale, surprinzătoare în totala lor lipsă de inedit.*

G. CĂLINESCU, Anton Pann*, în G. Călinescu,* Opere*, vol. 15,* Istoria literaturii române, Compendiu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1979, p. 185–188.*

Există la noi o carte foarte preţioasă şi de o mare însemnătate, un adevărat tezaur de spiritul şi de înţelepciunea poporului român; şi însă acea carte, necunoscută de acei care ar trebui să o cunoască, zace lepădată în fundul librăriilor!

Ca şi dânsa, autorul ei, pierdut în umbră, a fost pe timpul lui victima superbiei ignorante, şi chiar astăzi, când societatea noastră s-a democratizat, astăzi, când oamenii literaţi şi-au dobândit un loc la soare, numele lui Anton Pann deşteaptă mai mult imaginea unui psalt de strană, decât suvenirul unui poet. [...]

După aceste câteva exemple se poate cunoaşte natura simţirilor, precum şi stilul lui Anton Pann; iar din toate operele sale, cea mai importantă este Povestea vorbei*, la care el a trebuit să consacre mai*

mulţi ani de lucrare; căci pe lângă proverburi a adăugit multe anecdote poporale, scrise în versuri care se leagă strâns între ele. Trei volumuri formează acea minunată colecţie, ce se poate cu drept cuvânt numi Filosofia poporului român. *Ele cuprind şiruri de zicale, unele, în mic număr, traduse din limbile străine, iar cele mai multe culese din gura poporului nostru, şi acele şiruri sunt coordonate cu inteligenţă; căci, deşi numărul lor e considerabil, nu există nici o confuzie între dânsele. Astfel, de pildă, într-un şir găsim toate proverburile relative la* frică *sau la* vitejie*, în altul acele ce se raportă la* nerozie*... etc. şi de fiecare sunt lipite anecdote originale, povestite cu destul talent.*

Să răsfoim acele trei volumuri ale lui Anton Pann, şi, de vom alege ce-i mai caracteristic în fiecare şir de proverburi, vom compune o comoară de cugetări, care ne va face mândri de profunda cuminţie a neamului românesc. [...]

Aceste extrageri din Povestea vorbei *sunt de natură a convinge că, în adevăr, uvragiul lui Anton Pann este o operă naţională de un foarte mare preţ, atât pentru noi cât şi chiar pentru filologii stăini; iar judecând după varietatea anecdotelor adăugite pe lângă proverburi, precum şi după felul celorlalte publicaţii, adică* Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogea*,* Moş Albu sau O şezătoare la ţară*,* Spitalul amorului*,* Cântătorul beţiei*,* Cântece de stea *etc., venim a crede că Anton Pann cunoştea cu desăvârşire datinele naţionale, că el era vârât deplin în pielea românului, şi că mintea lui era o comoară de cântice, de cimilituri, de pâcâlituri şi de istorioare de tot soiul. El a fost negreşit un om ce ştia multe, şi care ştia a le spune; un tip de român vesel, glumeţ, spirituos, pâcâlitor, povestitor, o carte plină din scoarţă-n scoarţă, un Pâcală literat, bun de gură, bun de petrecere, precum le plăcea părinţilor noştri.*

Asemenea oameni sunt cronici în picioare, ei cunosc pe de rost Alexandria *şi* Arghir*, cunosc sute de poveşti poporale pline de minciuni frumoase şi mii de anecdote asupra ţiganilor, asupra evreilor, asupra nemţilor, asupra ruşilor, asupra sârbilor, asupra ungurilor, asupra grecilor, într-un cuvânt, asupra tuturor neamurilor străine cu care a avut a face românul. Ei vorbesc de* Ileana Cosânzeana*, de* Făt-Frumos*, de* Sfarmă-Piatră*, de* Strâmbă-Lemne*, de* Statu-Palmă-Barbă-Cot*, de* Zmei, de balauri*, de* pajuri*, de* cai năzdrăvani*, de* Sfânta Joe*, de* Sfânta Miercuri*, de* Sfânta Vineri*, de* Mama pădurii*, de* stihii*, de* stajii*, de* strigoi*, de* moroi*, de* tricolici*, de* vârcolaci*, de* carul lui Sf. Ilie*, de* drăciile

lui Pepelea*, ca şi când ar fi copilărit în acea lume fantastică creată de închipuirea poporului.*

Însă din nenorocire asemenea oameni devin din zi în zi mai rari; ei dispar sub nivelul uniform al civilizaţiei şi sub năvălirea preocupărilor timpului de faţă.

Dacă Anton Pann ar mai fi trăit, el singur ar fi fost în stare să scrie poemul naţional al lui Pepelea, acest tip poporal de spiritul glumeţ al românului; el singur ar fi putut să aştearnă în versuri uşoare nenumăratele pâcâlituri dintre Pâcală şi Tândală; însă el şi-a dus veselia pe ceea-lume, lăsând în urmă un monument nepieritor: Povestea vorbii*!*

În Panteonul literar al României, imaginea lui Anton Pann poartă un sigil caracteristic şi mult interesant! Ea ne apare cu înţelepciunea filosofică a strămoşilor pe frunte, şi cu râsul maliţios al lui Pepelea pe buze.

Vasile ALECSANDRI, Cântece de stea şi Povestea vorbii de Anton Pann*, în vol. V. Alecsandri,* Călătorie în Africa, Proză*, Colecţia BPT, Editura Minerva, Bucureşti, 1984, p. 319, 324–326.*

Anul 1831 pentru istoria mondială a literaturii a fost un an de pomină. Acum, în acest an, au văzut lumina tiparului unele dintre cele mai de seamă capodopere ale culturii umane. În anul 1831 Goethe tiparea partea a doua din Faust*, culminaţie a gândirii poetice moderne. Tot în anul de pomină 1831 Poe îşi tipărea poemele, piatră de fundament a sensibilităţii noi, prefigurând lumea sensibilă şi vizionară a secolului XX. Şi tot în anul de pomină1831 Stendhal dădu la iveală* Roşu şi negru*. Ce se petrecea în Valahia în anul 1831? Anton Pann tipărea în propria sa tiparniţă* Poezii deosebite sau cântece de lume. *[...]*

În anul 1831, când apăreau Poeziile deosebite sau cântece de lume*, Anton Pann nu numai că nu era asincron — nici n-ar fi avut de ce să fie — , ci era el însuşi un fondator, nu al curentului numit mai târziu balcanism, ci al spiritului intelectual şi de viaţă plutitor peste Balcanii seculari.*

Tată de cuvinte, mult a suferit Anton Pann de pe urma inimii sale care-i stârnea stihul. [...]

Povestea vorbii*, spusă în cuvinte, constituie una dintre cele mai profunde revelaţii pe care le poate închide în sine un artist al cuvântului.*

Titlu de rară frumuseţe, atât de plin de sugestii, atât de creator, poate numai Divina comedie *să fi avut sau* Metamorfozele *lui Ovidiu.*

Întrebarea tulbure şi fundamentală nu este despre geneza cuvântului ca atare, ci despre sensul existenţial, al comunicării.

Care este sensul comunicării aşa cum se lasă el dedus din scrierea lui Anton Pann?

Să fie oare numai acel semn al comunicării prin loc comun, al transportului de sensuri şi de emoţii printr-un aer reciproc respirat? Da şi nu. Am răspunde hotărât da şi n-ar fi puţină contribuţia lui Anton Pann la această misterioasă şi tulburătoare întrebare. Faptul că el îşi clădeşte opera poetică şi mai cu seamă Povestea vorbii *dintr-o înşiruire de proverbe („cel istet ca un proverb“, cum îl nemuri Eminescu), ritmate cu deosebită osârdie, dar şi vervă, faptul că proverbul reprezintă la urma urmelor un loc comun şi subtil al comunicării, o bătătorire de multe cuvinte în altele puţine şi fugoase, o descojire de lungi fraze, lăsând în miez o propoziţie — ne-ar face să credem că sensul vorbirii şi al comunicării, că însăşi* Povestea vorbii *nu este altceva decât încoronarea locului comun. [...]*

Dar, dacă pentru Anton Pann un proverb întreg are rolul unui singur cuvânt şi dacă pe bună dreptate considerăm înseşi cuvintele, mai ales pe cele care reprezintă noţiuni drept nişte semnificări tot ale locului comun, atunci vom constata că sensul comunicării prin loc comun nu constituie principalul mesaj al Povestii vorbii. *Care este acest prilej? Greu de răspuns în numai câteva aserţiuni. Totuşi, în mare nenuanţat, putem afirma că acest mesaj presupune o anume „joie de vivre“, manifestată în domeniul esteticului.*

Povestea vorbii *se situează în scara dantescă spre sfârşitul* Purgatoriului *şi începutul îndepărtat al unui* Paradis *rubicond. [...] Talentul vorbirii este colosal la Anton Pann. [...] Vorbirea lui se aseamănă cu o sculptură cu barda în lemn. Dar imediat după aceasta lemnul sculptat se lasă vopsit cu şapte straturi de lac.*

Prozodia lui Anton Pann este una dintre cele mai originale întâlnite în literatura noastră. [...]

Anton Pann anticipează prozodic poezia modernă. El se sustrage conştient sau nu formelor şi formulelor mecanice de poezie. Tensiunea versurilor lui, fluctuantă, îşi găseşte cu rare excepţii mai totdeauna expresia cea mai adecuată. [...]

Anton Pann, bănuim din textele sale, nu a avut o permanentă dispoziţie către umor sau către starea hâtră. Umorul şi starea hâtră le

bănuim a fi la el mai mult o reacţie împotriva poeziei lăutăreşti. Reacţie tipic adolescentină. Se ştie că adolescenţii refuză, din timiditate, orice formă de sentimentalism. Adolescentul preferă să glumească argotic decât să-şi declare sentimentele.

Forţa de a exprima cu sobrietate un sentiment liric este un dar al maturităţii. Tuturor adolescenţilor le place Topârceanu pentru că el poate exprima teribilist un sentiment grav. Mult mai uşor suporţi ca adolescent acea declaraţie topârcenistă: „Gânduri triste mâine seară / Vin în ciuda voastră / Şi de-o fi zăvor la uşă / Intru pe fereastră“, decât solemnul vers eminescian: „O rămâi, rămâi la mine, / Te iubesc atât de mult, / Ale tale doruri toate / Numai eu ştiu să le-ascult“.

Dar Eminescu era un act de maturitate.

„A rebours“, Topârceanu reinventa o adolescenţă studentină. Anton Pann nu avea de inventat nimic. El era pur şi simplu adolescent ca şi adolescenţa culturii noastre. Reacţia lui la poezia lăutărească e uşor de înţeles. Rezolvarea ei în umor şi în grotesc este iarăşi uşor de înţeles. Poezia de meditaţie gravă avea să vină mai târziu, după ce mai întâi cititorul se va fi săturat de râs, se va fi umflat de râs până la plâns. Oricum, el a râs primul.

Şi, cine face primul o ispravă, el o împodobeşte cu numele său.

Nichita STĂNESCU, Temenea la Anton Pann*, în vol. Nichita Stănescu,* Amintiri din prezent*, Editura Sport–Turism, Bucureşti, 1985, p. 72–74.*

[...] El, care face haz de felul de vorbă al grecului şi al sasului, se fereşte a glumi pe seama bulgarilor, şi nu uită să spuie că e „străin“: dar se poate zice că nici un scriitor de atunci, afară de Eliade în srierile lui în proză, n-a avut o sintaxă aşa de adevărată — mlădioasă, limpede, mirosind a flori de câmp şi a vâzdoage de psalt — ca dânsul; pe lângă el, atâţia mari scriitori din aceiaşi ani pare că scriu într-un jargon schilod, târându-se în cârje franţuzeşti!

Anton Pann a fost cântăreţ la mai multe biserici din Bucureşti, profesor de muzică — muzichie*! — la seminarul din Râmnic şi la cel din Bucureşti. Muzicant şi psalt a fost şi alt scriitor român din Bucureşti cu multe şi urâte biserici: Filimon. Dar Filimon a fost înainte de toate scriitor, critic, nuvelist, romancier, pe când Anton Pann era cântăreţ de strană înainte de toate. [...] Marea lui dragoste şi marea lui mândrie au*

fost întotdeauna muzica. Întâi cea bisericească, în slujba căreia a stătut nu mai puţin de patruzeci şi patru de ani, cântând condace şi irmoase din copilarie până în cele din urmă timpuri ale vieţii sale, şi căreia i-a consacrat o mulţime de publicaţii teoretice lucrate şi prelucrate, în tipărituri speciale, în Magazine, Antologii, Gramatici. *[...]*

Ca un alcătuitor de melodii profane, Pann trebui să simtă nevoia de a da lumii şi cântece, care pornesc de la 1822 şi se încheie cu Spitalul amorului.

Scriitori ardeleni, pe care Pann i-a cunoscut desigur, treziseră gustul de citire în popor prin povestiri, luate tot de la popor sau prelucrate după deosebite cărţi. Astfel şi-au câştigat o faimă care ţine până în zilele noastre, Vasile Aaron şi Ioan Barac. Pann se luă pe urmele lor. El traduse în proză ispràvile lui Nastratin Hogea, după originalul turcesc. El puse în versuri lungi, presărate cu o mare bogăţie de proverbe (care, nu trebuie să uităm, se strângeau pe atunci şi de marele boier Iordache Golescu), fel de fel de snoave româneşti, de fabule (e vremea lui Donici şi a lui Grigore Alexandrescu), de apologuri orientale şi de închipuiri proprii, în cărticele în care au format la sfârşit Povestea vorbii *(1851-53). El a pus în versuri de acelaşi fel câteva poveşti, ale noastre şi răsăritene, în cadrul unei şezători, intitulându-le* O şezătoare la ţară *(1851-52).*

În sfârşit, Pann, un om al bisericii, avea aplecări spre misiunea de moralist, şi-l vedem traducând odată o Hristoitie*, adică o carte a purtărilor bune. În* Povestea vorbii *şi în alte lucrări de acest fel, el înţelegea şi aceea ca să înveţe pe oameni a fi harnici, blânzi, fără vicii, fără superstiţii, primitori, darnici, foarte supuşi oricărei cârmuiri, fie a „Măriei sale Iorgu Bibescu", fie a Revoluţiei de la 1848, pe care i-a cântat deopotrivită [...].*

Care e acum valoarea scrierilor literare ale lui Anton Pann?

Foarte amestecată. Limba e totdeauna bună, spiritul vioi, naivitatea atrăgătoare, versul corect. Însă unele bucăţi din Povestea vorbii *sunt prea lungi, multe se mântuie stângaci; dar sunt câteva care întrec cu mult toate încercările de literatură populară făcute în urmă de un Speranţă sau un Dulfu; ele sunt adevărate mici capodopere, cum e* Vânătorul fără cap *sau* Căsătoria vulpii. *Sunt şi versuri cărturăreşti care ne miră, aşa sunt de bune [...].*

Judecata strugurelui e plină de o noutate fermecătoare, şi lui Pann i-a trebuit o minte îndrăzneaţă că să dea chip, înrudire şi acţiune tuturor buruienilor şi fructelor de pe lume — gândiţi-vă numai la jupâneasa Ceapă [...].

Cea mai desăvârşită dintre lucrările lui — şi care ni se pare nouă până astăzi — e Şezătoarea...; *aici povestirea drumului, vorbele schimbate, tonul, basmele formează un tot armonic şi una din cele mai bune scrieri româneşti.*

El a fost astfel povestitor, popular, dar nu vulgar, vesel, dar nu batjocoritor, simplu, dar nu monoton. Versurile lirice, afară de cutare pomenire de plimbări: „Seara, pe lună, de mână.../ Cu vorbă dulce şi lină", sunt mai toate plicticoase, false, fără putere şi cu totul fără avânt. Melodiile lui, cine le mai cântă? Povestirile lui, acelea vor rămânea: pentru popor, dar nu numai pentru popor!

Nicolae IORGA, Anton Pann, *în vol.* Oameni care au fost, *Editura Cartea moldovenească, Chişinău, 1990, p. 81–84.*

Şi autorul Povestei vorbii, *finul Pepelei şi afinul lui Mumuleanu, a fost considerat o oglindă a epocii de tranziţie în care a trăit (Paul Cornea [...]). În realitate, Anton Pann este poetul cel mai caracteristic pentru prelungirea vechiului spirit într-o vreme care-l abandona puţin câte puţin. El este conservatorul acestui spirit şi antologatorul producţiilor care-l ilustrau. [...]*

Cum se vede, Pann n-are idee că literatura se schimba radical în acele decenii şi nici nu ştim să fi fost sensibil la ce se scria pe atunci, el mulţumindu-se s-o popularizeze pe aceea la modă înainte. El rămâne la Béranger, fără să înţeleagă pe Lamartine. Nu oglindeşte, deci, trecerea spre nou, ci supravieţuirea vechiului. Acest fenomen este curent şi în alte epoci. [...] Anonimatul lui Pann are, vom vedea, alt sens, care merge, curios, împreună cu o anumită indecenţă a scriitorului, ce nu se dă în lături să-şi publice testamentul. [...]

Poetul însuşi trebuie înţeles prin relaţie cu tipograful, antologatorul şi popularizatorul care este Pann. Însăşi originalitatea operei sale este în discuţie. [...] Pann împărtăşeşte însă dezinteresul popular pentru numele creatorului. Contează textul, nu autorul. [...] Ceea ce-i lipseşte lui Pann este lirismul. [...] Două cărţi au făcut reputaţia de poet veritabil a lui Pann, şi anume Culegere de proverburi sau Povestea vorbii *şi* O şezătoare la ţară sau Călătoria lui Moş Albu. *Tot ce se ştie îndeobşte din Pann, tot ce a fost memorizat şi este repetat de către iubitorii umorului verbal muntenesc sau balcanic provine din acestea, inclusiv motto-ul la Povestea vorbii: „De prin lume adunate / Şi iarăşi la lume date".*

Pann nu este neapărat aici altul decât în celelalte cărţi. N-a devenit un adevărat culegetar de folclor, deşi moda începuse şi, în O şezătoare *se apropie el însuşi de folclorul ţărănesc pe care nu-l băgase în seamă înainte, ba chiar ceea ce strânge acolo este mai „curat“ ca niciodată. N-a devenit nici un scriitor pe de-a-ntregul cult, dacă putem spune aşa, cum se va întâmpla cu Ion Creangă peste trei decenii. Pann este mai curând un Ispirescu al poeziei, situat undeva la mijlocul drumului între prelucrarea simplă şi creaţia cultă originală. Talentil lui rămâne unul popular şi, oricât de savuros, nu trebuie scos din cadrele fireşti. Alăturat adesea de Creangă şi Caragiale, nu e însă cu adevărat comparabil cu nici unul din ei: povestitor îndemânatic, n-are geniul primului; "lingvist" miraculos, dar nu conştient, e departe de a avea arta celui de al doilea. Simpatia de care se bucură este însă uşor de înţeles şi, aş adăuga, perfect îndreptăţită. Pann rămâne unul dintre cei mai inventivi scriitori români sub raportul vocabularului, comediograf instinctiv al cuvântului.* Povestea vorbii *e, în definitiv, o înlănţiure de expresii paremiologice, urmate de anecdote versificate, pe tema prostiei, beţiei, cusururilor, moravurilor şi aşa mai departe. [...]*

Povestirile care completează această pură proverbialitate sunt, unele, pline de haz. [...]

Este aici un Creangă al mahalalei bucureştene [...].

Limba poeziei epice cunoaşte la Anton Pann primele veselii argheziene. [...]

Nicolae MANOLESCU, Anton Pann*, în vol.* Istoria critică a literaturii române, 1, *Editura Minerva, Bucureşti, 1990, p. 114, 115, 116–117, 118.*

Dacă Povestea vorbii *ar fi doar o „culegere de proverburi“, orice altă culegere de acest fel, completă, ar anula-o. [...] Urmuz — anunţat oarecum de Pann — a intuit dispoziţia dintre alegoria, dintre anecdota, care ilustrează morala, şi morala mult prea comună. Mai mare daraua decât ocaua — cum ar fi spus Pann. Drept care, Urmuz a şi compus o fabulă pură, aparent fără sens, a cărei morală este: „Pelicanul sau babiţa“. [...]* Povestea vorbii *e compoziţional încă destul de rudimentară: de o parte proverburile — de altă parte anecdotele ilustrative, ceea ce duce la monotonie. Tot monotonă (monotonia* Decameronului, *a* Povestirilor

din Canterbury*), dar mai rafinată este* O şezătoare la ţară. *Începutul e de roman picaresc, foarte captivant, cu aventuri şi* quiproquo-uri*, dar repede abandonat, lui Pann ineditul neconvenindu-i. Urmează şezătoarea propriu-zisă, la care povestitorul asistă, ascuns într-un car, în calitate de martor auditiv. (Categoric, Pann e mai mult un auditiv şi mai puţin un vizual.) [...] Pann, care e un clasic (viziune caracterologică, moralism), trebuie să se fi simţit admirabil la o atare ceremonie fără surprize. [...]*

Aşadar, Pann e clasic. Prin el se pot, de altfel, verifica mai toate locurile comune ale clasicismului. În epoca lui romantică, Pann e un anacronic. În definitiv, toţi clasicii sunt „anacronici" sau atemporali. Romanticii au sentimentul timpului, participă deci la istorie, complotează, răstoarnă guverne, ridică baricade, fac, ar zice conu Leonida„„revuluţii". Clasicii, din contră, sunt prudenţi, se supun regulilor, legiferează Parnasul. [...] Mare diferenţă între om şi scriitor nu e. Scriitorul e tot atât de plat, adesea trivial, dar de o platitudine genială, de o trivialitate care anunţă şi din care decurg rafinamentele, plasticităţile şi aromele tari, veseliile şi măscările artiste, farmecele deşucheate şi savantele stiluri ale celor doi Caragiale, ale bonomului Minulescu, ale unui Arghezi sau Ion Barbu. Antiromantismul total — iată unicul inconformism al lui Pann. [...]

În comparaţie cu contemporanii lui, cu poezia lor romantică şi cu arta lor jună, în comparaţie cu un Cârlova, cu un Bolintineanu, chiar şi cu Grigore Alexandrescu (clasic prin accident), cu toţi aceşti reprezentanţi ai zorilor unei literaturi, Anton Pann e neaşteptat de bătrân. De fapt, nici nu are vârstă. E dificil de crezut că Ion Creangă ar fi putut vedea lumina zilei altundeva decât la Humuleşti. Dar e o pură întâmplare că Pann s-a născut la Sliven, în Bulgaria, după cum întâmplare e că I. L. Caragiale a venit pe lume în satul Haimanale, lângă Ploieşti. Pann, Caragiale, cărora inutil li se comentează originea etnică, sunt balcanici. Ei aparţin unei arii întinse, amestecate şi pitoreşti, pe care Ion Barbu o numeşte „ultima Grecie". Este acea Grecie alterată, încremenită într-o "slavă stătătoare", peste care a căzut„„ca o miraculoasă zăpadă roşie, pestriţa, justiţiara turcime". Grecie decăzută, caricatură de Grecie, surogat de Grecie, şi totuşi Grecie — prin permanenta vocaţie a disputelor verbale, a sofismelor, a agoralei, a gratuităţilor, a inteligenţei înţeleasă ca facultate suficientă în sine, ineficace în plan practic. [...] În Povestea vorbii *dăm peste un veritabil dialog platonician (dar să nu se spună că avem de-a face numai cu o adaptare) între Bogăţie, Desfătare,Virtute şi Sănătate,*

„disputându-se-ntre ele simplu, că cui a da-ntâietatea“. Nu ajung la nici un rezultat şi Virtutea propune să se înfăţişeze toate patru zeilor şi oamenilor, la „timpul d-adunanţă luptelor olimbicale“, unde îşi vor expune fiecare punctul de vedere, urmând ca învingătoarea să primească — precum Atena, Hera, sau Afrodita din mâinile lui Paris — mărul de aur şi „a premiei cunună“. Zis şi făcut. Bogăţia va susţine „că nemărginitul bine numai ea este în lume“. Desfătarea se crede „în comuniune dorinţa cea centrală“. Sănătatea se întreabă ce s-ar întâmpla de „ar lipsi cu totul în natură şi în nume“. În fine, are cuvântul Virtutea, care convinge pe toţi că ei i se cuvine să “ia darul şi cununa şi titlul de-ntâietate“. Aerul grec (cu toate inerentele nostimade) e evident. În fond, ce altceva este Nastratin Hogea decât o reminiscenţă de filosof elen, poate sofist, oricum filosof popular, ca şi Pann, cu toată extracţia, mai exact spus, cu toată patima lui orientală. Şi numai ignoranţii au impresia că Ion Barbu l-a înnobilat prezentându-l nu în ipostaza lui senină şi jovială, dar în aceea, posibilă oricărui filosof, ascetică şi sumbră.

Prin balcanism, Anton Pann e mai cosmopolit (nu mai universal) decât Creangă, mai pitoresc şi mai „poliglot“ decât el, dar, desigur, mai puţin rafinat, mai imperfect.

Şerban FOARŢĂ, Prefaţă*, în vol. Anton Pann,* Povestea vorbii*,*
Editura Hyperion, Chişinău, 1992, p. 3–12.

Un popularizator al cântecelor de lume care amestecă şi poeziile de ecou ale contemporanilor este profesorul de muzică bisericească Anton Pann [...]. A tipărit el însuşi circa 40 de cărţi, în mai multe ediţii, de gramatică melodică [...], colportaj [...], multe culegeri în care partea sa de prelucrare sau organizare a materialului e atât de mare încât putem să-l socotim poet original [...]. În totul originale sunt Memorabilul focului mare întâmplat în Bucureşti în 1847 *şi două testamente, unul din 1849 (372 versuri) şi altul din 1845 (versuri şi proză, în parte reluare a primului).*

Mare iubitor al cântecului românesc („Cântă, măi frate române, pe graiul şi limba ta / Şi lasă cele streine ei de a şi le cânta“), bun cunoscător al notelor muzicale, Pann ironiza psalţii fără carte, pe cântăreţii după ureche [...].

Printr-o ingenioasă aglomerare de proverbe, urmată de nimerite povestiri exemplificatoare în versuri, Anton Pann realizează în Po-

vestea vorbii *[...] o adevărată comedie umană, asemeni moralistului clasic, preocupat de tipologie. Vorbind de cusururi, minciuni, flecării, năravuri rele, prostie, nerozie, beţie, hoţii [...], autorul ne oferă adevărate portrete morale într-un limbaj pitoresc, amestecând observaţia cu aluzia fină, vorbirea pe şleau cu antiteza, gingăşia cu vulgaritatea [...].*

Al. PIRU, Anton Pann, *în vol. Al. Piru,* Istoria literaturii române, *Editura „Grai şi suflet — cultura naţională", Bucureşti, 1994, p. 50–51.*